

pano pano Številka 25 Kranj 27. junija 1964

VSEBINA

- Stran 2:
V ameriškem
ujetništvu
- Stran 3:
V plemenu Turkana
- Stran 4:
Butalski gospodarstve-
niki in birt Cefizelj
- Stran 8:
Obisk v prijateljski
Savoni
- Stran 10:
Al je res tist nor,
k gre gor

0 obrti

Ugotavljamo: ima svojo hišo, ima avtomobil (ne »fičota«), ima počitniško hišico na morju, ima ... Kdo ve kaj še vse. Sicer naj nas to tokrat ne zanima, niti naj nas ne zanima, kako je »nek« obrtnik do nečesa podobnega lahko prišel. Toda ustavili se bomo ob postavki: če naš družbeni sistem v ustavi obrtniku zagotavlja privatno proizvodnjo, se vprašajmo, kakšno naj bo to delo? Vprašajmo se, kakšno delo obrtnikov je in kje so moralne normative privatnega delodajalca.

Nekateri primeri nam nesporno kažejo, da za obrtnika namreč sploh ni več zanimiva drobna proizvodnja enkratnih artiklov, pač pa kolikor toliko obsežna proizvodnja. Lepo in prav. Toda, ali ob tem ne pozabljamo enega? Zakaj ugotavljamo, da so privatne usluge potrebne, če ne celo prepotrebne? Zakaj privatniku zagotavljamo pravico do dela v lastni režiji? Menim, da samo zato, da z njegovim delom v določenih panogah del pokrijemo tisto, česar industrija z mnogo širšim konceptom svoje produkcije ne zmore.

Nekaj primerov: obrnemo se na privatnika s prošnjo, da nam naredi lepenkasto šatuljo, ki je sicer v trgovini ni moč kupiti. Odgovor: »Ni mogoče. Žal, se mi takih malenkosti ne splača delati«. Obrnemo se na kleparja: popravilo žlebov in nekaj drobnarij. Na žalost. Nimam časa, da bi se ukvarjal z malenkostmi«. Prosimo kolarja, da nam popravi voziček. Pol leta traja in vsak teden se moramo oglašiti pri njem, da nam milostno ustreže. Samo zato, ker za malenkosti nima časa.

Torej v določenih vejah obrtništva ravno obratno, kakor bi biti moralo. Kaj naj torej počne povprečen občan s stvarmi, katerih zaradi malenkostnih poškodb ne more več uporabljati. Ali naj se sam izučí za rokodelca vsestranskih kvalitét, samo zato, da bo zadostil lahko samo svoje potrebe?

Toda zato imamo obrt. Zadovolji naj prav tovrstne potrebe občana. Toda, ugotovili smo, da te potrebe občana obrt zadovoljuje v vedno manjši meri. »Denar je pač denar«, pravijo obrtniki in si manejo roke.

TONE POLENEC

V Von Braun sega po zvezdah

ameriško

ujetništvo

VII. nadaljevanje

V pičlih šestih minutah čez Kanal

Smrt je prišla brez opozorila. Nenadoma je strahovita eksplozija zamajala mestece. Hiše so se sesedale kot bi jih treščila orjaška pest, ki je nevidna priletela z neba. Ruševine zidov, železni nosilci, bruna so se vrtnčile v zraku. Strašen pritisk je treščil ljudi ob tla ali ob zidove hiš in jim stiskal pljuča, šipe so se sesule. Možje, žene, otroci so begali sem ter tja v grozi pred neznanim zlom. Sirene so tulile.

Reševalne ekipe so našle na mestu eksplozije le še globok krater. Vse naokrog so ležale razbitine balkonov, stopnišč, streh in pohištva. Našle so tudi trupla, razmesarjena in znakažena.

Zgodilo se je 6. septembra 1944, točno ob 18. uri 43 minut, v Chiswicku ob Temzi, majhnem kraju v bližini Londona. To je bil prvi udarec nemške rakete na angleških tleh.

Vso dolgo pot od izstrelišča, ki je bilo v bližini Haaga na Nizozemskem, je preletela v manj kot šestih minutah. Nihče je ni videl, kot je ni slišal.

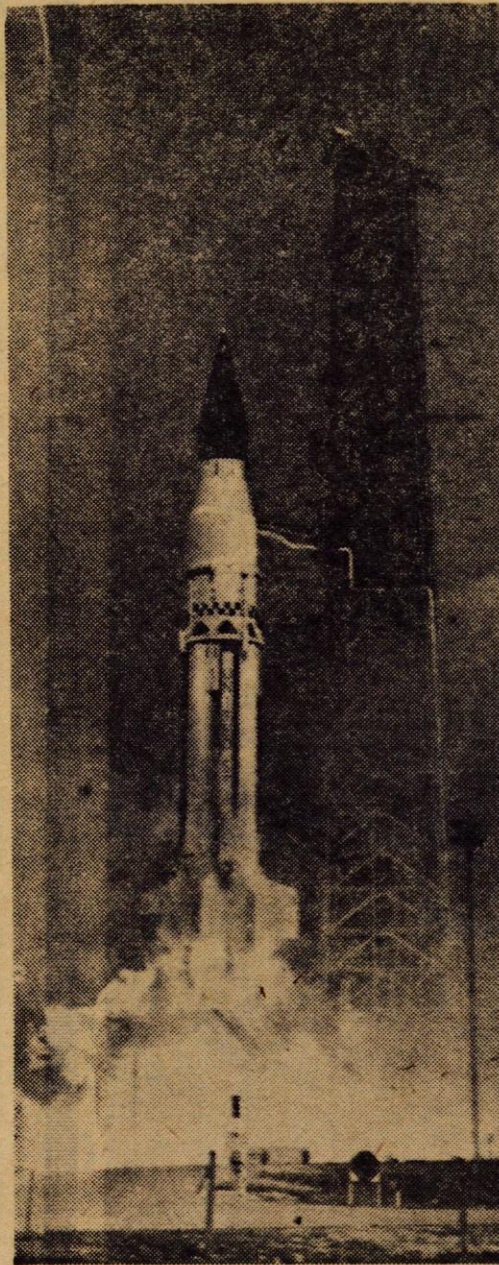
Izključeno je bilo, da bi jo angleški ali ameriški lovci, zasledovali ali sestrelili, kot bombe tipa V-1, ki so že skozi več tednov pustošile po Angliji. Novo orožje je letelo hitreje od zvoka. Raketa, ki je eksplodirala v Chiswicku, je bila prva med tisočstotimi, kar jih je eksplodiralo onstran Kanala. Več kot 3000 ljudi je izgubilo življenje, tisoči so bili ranjeni. Sedem dolgih mesecev, do marca 1945, je trajalo grozljivo bombardiranje, pred katerim ni bilo alarma.

Se strašnejši od materialne škode, ki so jo povzročale rakete, je bil njihov psihološki učinek. Londončani in prebivalci južnega dela otoka so živeli v nenehnem strahu. General Eisenhower, vrhovni poveljnik zavezniških sil, je priznal po drugi svetovni vojni: »Ko bi Nemci prišli do tega orožja šest mesecev prej, bi bila naša invazija skrajno težavna, če ne nemogoča.«

Propagandni minister Joseph Goebels je ponosno oznanjal po radiu nekaj dni po pričetku akcije, da ima Nemčija po V-1 drugo skrivnostno orožje, ki ga je Führer obljubil nemškemu narodu. Iz tega govora so von Braun in njegovi kolegi izvedeli, kaksno ime nosi njihova raketa A-4: V-2. Vendar napovedanega čudeža ni bilo. Z zahoda so prodirali zavezniki, z vzhoda so se nezadržno približevale sovjetske armade.

Dve podjetji, ki sta proizvajali rakete V-2, v dunajskem Novem mestu in ob Boženskem jezeru, so skoraj do tal razdejali zavezniški bombniki. Samo v podzemskih dvoranah pri Nordhausenu v Harzu proizvodnja ni bila zaustavljena. Vendar je primanjkovalo surovin.

Tudi v Peenemündu je delo zastajalo. Sovjeti so se vse bolj približevali in z njimi konec.

Raketa »Saturn« pri startu na Kap Kennedy

Skrivnostni nočni transporti se pomikajo proti zahodu

Nekega večera proti koncu januarja 1945 se zberejo v kmečki hiši vodilni ljudje Peenemünda. Von Braun je sklical ta tajni sestanek. Z vzhoda se sliši grmenje ruskih topov. Vendar se možje ne menijo mnogo za to. Upajo le, da gestapo ni ničesar izvedel o sestanku, sicer jih čaka gotova smrt.

Von Braun govori hitro.

»Nemčija je izgubila vojno. Vendar pa ne smemo pozabiti, da smo bili mi tisti, katerim je uspelo prodreti v vesolje. Nikoli nam ni zmanjkalo vere v zemeljske satelite, polet na mesec in planete. Nemalo hudega smo morali prestati zaradi te vere v miroljubno prihodnost raketne tehnike. Odločiti se moramo, kateri vesilci bomo posredovali naša dognanja.«

Raketni eksperti se posvetujejo, nazadnje se odločijo:

K tej odločitvi jih navaja dejstvo, da je Amerika gospodarsko najmočnejša država na svetu. Obetajo si, da bodo mogli onstran oceana razvijati svoje rakete v miroljubne svrhe.

Poskusiti se moramo predati Amerikancem.

»Takrat sem imel deset različnih povelj,« pripoveduje Wernher von Braun. »Odločiti sem se moral za eno, s tem pa sem se izpostavil nevarnosti, da bi me aretirali, ker sem obšel vsa druga navodila. Poveljnik čet, ki so imele nalogo braniti naš okraj, nam je ukazal, naj se vključimo v armada in branimo svojo deželo. Minister za oboroževanje pa nam je iz Berlina poslal navodila, naj se umaknemo v Bleicherode v Harzu in nadaljujemo s svojimi raziskovanji. Ker smo upali, da bomo v Bleicherodu bliže Amerikancem, nam je bilo to zadnje povelje še najbolj pogodu. Vprašanje je bilo le, kako priti skozi področje generala, ki nas je hotel vtakniti v vojsko. Vendar smo tudi to težavo srečno prebrodili.«

Ko se vrača iz Berlina ga zaustavi zapora na cesti. Oficir stopi k njegovemu avtomobilu in ga nezaupljivo motri. Von Braun je — kot vedno — v civilu.

»Tukaj ne morete skozi,« reče častnik ostro. »Civilni promet je na tem področju ustavljen. Ali vam to ni znano?«

»Že, vendar jaz se moram vrniti v Peenemünde.«

»To me ne zanima!« ga besno zavrne oficir. »Jaz imam svoja povelja. Tukaj ne sme nihče skozi, in konec s tem!«

»Poslušajte, tudi jaz imam svoja navodila!« se ne da ugnati von Braun. Pripoveduje mu o Peenemündu, o skrivnostnem orožju. Očividno se oficirju o vsem niti ne sanja. Nazadnje se mu le posveti: tu gre za važno osebnost. Poteze njegovega obraza že kažejo znake popustljivosti.

»No, ali me boste pustili skozi?« ga skuša von Braun... »Naročeno mi je, naj celotno opremo raziskovalne postaje prepeljem na varnejše mesto v srednji Nemčiji — do gotove zmage!« Von Braun mora uporabiti tako formulacijo, da bi se izognil vsakršnemu sumu.

»Transport bo sestavljalo kakšnih sto tovornjakov in dva tovorna vlaka.«

»No, lepo,« spregovori oficir po krajšem oklevanju. »In kako se imenuje celotno podjetje?«

Von Braun se mora na mestu izmisliti neko ime. »Podjetje s posebno nalogo«, odgovori hitro.

»Dobro torej,« reče oficir. »Nalépite odgovarjajoče oznake na zaščitna stekla vozil. Naročil bom svojim možem, naj vas ne zaustavljajo.«

Kolona se odpravi na pot v začetku februarja. Na vseh vozilih so napisane velike črke kratice VZBV (Vorhaben zur besonderen Verwendungsung). To daje vtis največje pomembnosti. Von Braunov trik se obnese. Brez težav zapusti celoten transport področje Peenemünda.

Vožnja je nevarna. Podnevi se ne smejo prikazati na cesti, ker bi jih takoj napadli zavezniški lovci. Potujejo lahko samo ponoči, zato le počasi napredujejo.

Neke noči zaspri von Braunov šofer za krmilom. Tudi von Braun dremlje na svojem sedalu. Voz trešči z veliko hitrostjo ob železniški nasip...

»Ko sem se prebudil iz nezavesti, sem ležal v bolniški postelji. Zdravniki so ugotovili kopic poškodb, med drugim tudi dvojni zlom leve roke. V normalnih okoliščinah bi moral nekaj tednov ostati v bolnici. Vendar sem moral čimprej v Bleicherode. V začetku marca zasedajo ruske čete Peenemünde. Tudi Amerikanci se bližajo Harzu. Vendar se von Braunu in njegovim sodelavcem ne izpolni upanje, da bi prišli v Bleicherod v roke Amerikancem. Njegovi stari sovražnik, SS general Kammler, mu prekriža račune.«

Priredil: — M

V plemenu TURKANA

(III. nadaljevanje in konec)

Življenje Turkancov je odvisno od tega, kako bodo uspevale krave, ovce, koze, kamele in osli. Vsaka od teh živali mu daje mleko, razen osla. To je njihov najvažnejši del prehrane. Pijejo ga svežega, veliko pa pojedjo tudi kislega in sesirjenega. Iz slednjega delajo neke vrste tekoče maslo, ki ga imenujejo ghee (hindustanska beseda). Služi jim za hrano in olje, s katerim mažejo svoja telesa. Poljedelstvu ne posvečajo nobene pozornosti in jih je tudi nemogoče navdušiti za to. Pokrajina je pusta in nerodovitna in zato tudi ne bi mogla veliko nuditi, razen v izsušeni rečni strugi, ki pa je domačini ne znajo izkoristiti. Edino, kar uspeva v njej je kaffir žito. Turkanci si poiščejo hrano v naravi le na visokih palmah in bornih jagodnih grmičkih. Vse rastline, ki lahko uspevajo tod, so neverjetno trdožive. To so jim dala stoletja životarjenja v teh neprijaznih predelih. Domačini pogosto krat puščajo živalim kri, lovijo v lesene sklede in jo potem mešajo z mlekom ali pa jo shranijo.

Neutrudljivi plesalci

Možje in fantje si prizadevajo zadržati čredo, medtem ko ženske molzejo in napajajo živali. Često se zgodi, da tudi dečki pomagajo ženskam pri tem poslu, vendar šele takrat, ko dovolj odrastejo. V času ko naravne kotanje, napolnjene z vodo, usahnejo, morajo izkopati vodnjake v izsušeno rečno strugo. Zgodi se, da pridejo do vode že dva metra pod površino, včasih pa morajo kopati tudi do sedem metrov ali pa še globlje. Dviganje vode iz sveže izkopanih vodnjakov je naloga deklet. Vodo zlijejo v velika korita, v katerih napajajo živali.

Orožje, ki ga nosijo možje, je podobno orožju drugih vzhodnoafriških plemen. Kopja, katerih rezila imajo obliko lista, so dolga običajno dva do tri metre. Držaj kopja je lesen, konica in rezilo pa sta železna. Kadar ga ne uporabljajo, ga ovijejo z usnjem. Vsak moškji nosi s seboj tudi palico, ki se prav nič ne razlikuje od tiste, ki jo uporabljajo igralci hokeja. Mnogi od njih nosijo prstane, ki imajo obliko noža in okrogle zapestnice s prav tako obliko. Te uporabljajo v nevarnosti, kot nože, zato jih v mirnem času ovijejo z usnjem.

Vera ne zavzema pomembnejšega mesta v njihovem življenju, čeprav se bežnemu opazovalcu zdi, da častijo nekega višjega boga. To niso tisti običajni ljudje, ki verujejo in molijo. Pri njih je več čarovništva, odrobnosti in očitnejše dokaze o tem je težko odkriti, ker čarovniki ne obstojajo. Domačini pogosto skušajo zatajiti svoja skrivna verovanja. Prav zato morda nekateri med njimi verjamejo v svoje mistične sposobnosti in jih imajo drugi za čarovnike.

Življenje v tako pustih pokrajini ni lahko, toda Turkanci se kljub temu zdijo srečni in dobrodušni. Prav nobenega nezadovoljstva ni opaziti na njihovih obrazih. Ples je njihova najljubša zabava. Plešejo podnevi in ponoči. Včasih tudi po več dni, brez daljšega oddiha. Plešejo, ko gredo na lov in ko se vračajo domov, obloženi z divjačino, plešejo, ko gredo v boj, plešejo med svojimi čredami in plešejo, ko prosijo za srečo in uspeh. In vsak od teh plesov je zanimiv in lep. In Turkanci niso po njem prav nič utrujeni.

Bojevnik plemena Turkana

Nenavadna oblačila

V Lodwaru smo si ogledali najlepši in najzanimivejši ples, ki je nastal med pastirji. Začel se je pozno popoldne. Plesalci so rabili najprej nekaj časa, da so se ogreli. Bilo jih je približno sto. To so bili Turkanci in domačini iz bližnjih predelov. Skoraj vsi so bili okrašeni z rožnatimi, belimi in oranžnimi peresi, nekaj pa jih je nosilo kratke predpasnike iz kozje kože, lesene sandale ter biserne in slonokoščene ogrlice. Bili so skoraj čisto goli. Telo jim je polivalo samo običajno ogrinjalo iz rjavega sukna, ki so ga na rami zavezali v trden vozal ali pa kratko krilo, ki so ga ovili okrog telesa in ga na koncu zavihali. Nekateri so si zaradi lepšega izgleda nataknili na roke široke kovinske obroče ter razne okraske iz bakrene žice. Vsi, brez izjeme pa so imeli na spodnji ustnici velike slonokoščene ali kovinske čepke. V nasprotju z njihovo črno kožo so izgledali kot majhna kokošja jajca.

Ženske so nosile spredaj in zadaj predpasnike iz kozje kože. Uhlje so okrasile s težkimi kovinskimi obroči ali z vrsto majhnih uhanov, prav tako izdelanih iz kovine. Vratove so jim krasile ogrlice iz biserov in školjk, na gležnjih pa so jim čepeli železni okovi. Tudi one so nosile čepke na spodnji ustnici, le da so bili ti nekoliko manjši in tanki kot cigareta. Izdelovali so jih iz bakrene žice ali aluminija. Lase so si uredile dokaj nenavadno. Na obeh straneh glave so jih do golega pobrile in jih pustile le po sredi. Namazale so jih z mastjo in napravile rano v goste kodre, s čemer so omogočile trajnost frizure. Pogosto so jim potem kodrji viseli čez ušesa in na čelo kot blesteče vlaknaste rese.

Ples smo skušali takoj razumeti. Sprva je bilo to samo skakanje in petje. Moški so svoje toge poskoke prilagajali ženskam, ki so počele isto. Monotono petje bi se nadaljevalo še nekaj časa in včasih zamrlo v oglušujoči tišini, potem pa bi se znova začelo. Plesalci pa se niso omejili samo na tak način plesa. Nadaljevali so s slonjim plesom, ki ima svoje korenine v davni preteklosti. Sai so pred časom našli tu ostanka

slonov, ki pa danes ne živijo več v teh predelih. Med plesom se moški razporedijo v vijugasto vrsto in valovijo z rokami. S tem posnemajo slonovo pitje. V živahnejših delih plesa ženske obkrožijo moške, ki po nekaj taktih planejo k svojim občudovalkam in vznemirjeno kričijo. Ko so ženske obkrožile moške, so koketno dvigale kozje predpasnike in s tem vznemirjale moške. Otroci tekajo in skačejo okrog plesalcev toda nihče se ne zmeni zanje.

Samoniklo pleme Turkana

Plesalci niso nehali z enakomernim skakanjem niti takrat, ko smo se jim čisto približali. Razklenili so krog tako, da smo lahko videli v sredino, kjer je plesal mož z dvignjenima rokama. Izbiral si je žensko, ki jo je nato potegnil v krog poleg sebe. Ona pa se je prijela moškega in z njim nadaljevala ples. Oba sta se smejala in kričala. Čeprav sta bila oba čudno vznemirjena, sta ostala dostojna in obzirna do vseh ostalih.

Ko se je zmračilo, je ples postajal vse bolj divji in erotičen, tako, da je naš spremljevalec predlagal, da se vrnemo domov. Po večerji smo se povzpeli na ravno streho, kjer smo se odpotali. Opazovali smo pusto pokrajino, ki se je kopala v nenavadno beli ekvatorialni mesečini. Nekoč smo govorili o ljudeh, ki prebivajo tod, z nekim prezirom. Sedaj pa smo jih imeli radi. Še celo več. Postali so nam prijatelji. V daljavi so še rdeli ognji in domačini so še vedno plesali in kričali. In še takrat, ko smo se zahvalili gostitelju in se vrnili k šotorom, se je ples nadaljeval.

Vsepovsod, po dolžini in širini Afrike, so sile civilizacije neprestano na delu, spreminjajoč poti in ideje domačinov. Toda plemo Turkana v severo-zahodnem predelu Kenije se upira spremembam, ki prihajajo izza njegovih meja. Zdi se, da hočejo na vsak način zadržati stari način življenja, obrede in navade. V tem pa niso prav nič podobni drugim afriškim plemenom...

Priredila: TONCI JALEM

Butale MILČINSKI - NOVAK na Gorenjskem

Butalski gospodarstveniki in birt Cefizelj

V Butalah so imeli oddelek za gospodarstvo in finance, ob delavnikih je birokracija pasel in kratkovidnost, proti koncu tedna pa si je uredil angleško soboto in niste nikogar dobili v pisarni, pa če je bila nuja ali ne.

O tem oddelku je slišal tudi grozanski privatnik Cefizelj, ki so pravili, da je že sedemkrat gostilno nazaj dobil, kajti je v družbeni upravi uspevala kot pšenica na triglavskem ledeniku. Pa je zaslubelo Cefizlja, da si gre ogledat gospodarstvenike in je bilo tisti čas, ko obhajajo v Butalah vsakoletno prijavo davka na dohodek, pa je šel v Butale in se nastavil gospodarstvenikom tik pred pisarno.

Načelnik je rekel: »Hop, Cefizelj, te že imam! Marš z manc! Imamo papir, se mu pravi odmera davka, ti bo vzela sapo, mi pa tebi gostilno, ker nesel!«

Cefizelj ni rekel ne bev ne mev in je izročil gostilno in je bila dana gostinskemu podjetju v upravo. Gospodarstveniki čakajo in čakajo, pa ga ni bilo dobička — šent je plenjal samo dotlej, dokler je bila gostilna v privatnih rokah. Gospodarstveniki pa hudi — krščen Matiček — tako so bili hudi, da so kar prosili Cefizlja, če vzame gostilno nazaj.

Poteče leto, pa je Cefizlja spet zaslubelo, da gre v Butale, in je šel in se nastavil gospodarstvenikom pred kanclijo.

»Hop,« je rekel načelnik, »ali te imam! Zdaj mi več ne obdržiš gostilne!« in mu jo je dal vzeti, ker je videl, da je spet vrgla profit.

Pa so jo znova izročili v družbeno upravo, to pot zadruzi, in so čakali in čakali dobička, pa niso dočkali, ker gostilna pač ni bila več v Cefizljevih delavnih rokah, nego je bila reč, taka, da če je prišel lačen človek in je zahteval prigrizka, vsakokrat je rekla po neučinku plačana krčmarica, ki je vlekla redno plačo in gledala le na to, da ji ni bilo treba od peči: »Jejmina, včeraj smo imeli in predvčerajšnjim smo imeli, jutri bomo imeli in pojutrišnjem bomo imeli, le danes nimamo.« Tako so gostje menili, zakaj samo vino ne diši, če ni prigrizka in domačnosti poleg. In so bili gospodarstveniki sila hudi, malo je manjkalo, da niso priznali, da turizem in gostinstvo bolje uspevata, če sta v zasebni režiji; Cefizlja so pa milo prosili, naj vzame gostilno nazaj.

Poteče davčno leto pa Cefizelj spet v Butale in gospodarstvenikom pred pisarno z davčno prijavo, iz katere bi slepi bral, kako lepo je oštarija nesla Cefizlju privatniku.

»Hop,« je rekel načelnik, »ali te imam! Jaz ti pokazem, kaj je butalsko gospodarstvo, da ne boš več mogel obdržati birtske obrti!« In so mu vzeli gostilno.

In so gospodarstveniki šli in izbrali hotel in mu prepustili gostilno v upravo in ko so hoteli ob letu dobiček, ni bilo več dobička, nego primanjkljaj. Pa je načelnik prosil Cefizlja zamere in mu vrnil gostilno. In je bil načelnik tako jezen, da je jezik pokazal za Cefizljem privatnikom, ko je odhajal z birtskim dovoljenjem, in je še dobro, da Cefizelj tega ni videl; zakaj Cefizelj je bil grozanski privatnik, ki so pravili, da je že sedemkrat gostilno nazaj dobil, kajti je v družbeni upravi uspevala kot pšenica na triglavskem ledeniku.

Prouzaprone to ni ubena druga štorja, ampak se uleče še od ta prejšnje, k sma j rekl ta prva.

Per motelah sma zadnč nebal, zato morma dons z nem zaustant, de umes med ta prva pa ta druga štorja na bo

Ta druga storja od štarij

lukne, če pa že bo pa more bit kar se da mejhna.

V tistih cajtah, k per nes še nisma bli navajen na motele, k sa jih šele pod streha spraulal, sm se tud jest trejsu od strahu, kakšne sorte govarica bo tapravt za te nove sorte štarije. Ce se že s hotela motel nardil sa tud per ta drugih besedah kešne prekucije ratala. Zato sm enkrat k sm biu taperu bert u tak štari naroču mupa namest župe pa moba namest sobe. En cait sa me tiste kelnarce prou zaboden gledale, pol sa me pa kar per gmah pstile, pa še prnesle nisa neč. Šele čez del cajta sm zvedu, de j bla prekucija sam u firm, u ta drug šprah pa ne.

Podobn pa je, de j per naših motelah neki na glava postaulen. To se človeku zdi če kešne stare cajtnge u roke uzame. Enkrat j pa na doug pa na širok pisal, de j nek na Gorensem take sorte motel, k b bel dol b morju slišu ket gor u sneg pa u mrež. Na ja men se zdi, de j že to ulik, de motel sploh je. Ce j pa okol motela use prou, pa ta gmen folk na sme vedt. Pa tud če b blo use prou, b na blo tak fajn ket je. Cajtnge b na imele kej za šimjat, lde b se pa neč ne mogl naučit, zato, k se ta nejbil fajn na felejah učema. Fajn j tud to, de se za usaka reč morma posebi učit, pa čeprou sa feleerji učas al pa ulikat zla podobn, pol se pa nej gre za štale al pa motele. De j pa merskešna šola draga pa nazadne tud ni tak važn, čeprou j kervau res.

Ce grema naprej od hotela pa motelu po štingah dol preki ta navadnm pajzlnam pridima do ene take sorte štarije, k ni ne teč pa ne meš. En takm onem prauja hotel, en pa ne. Res je de j tak verkle prouzaprone delč od hotela, saj ta zaresnga. Pa ne zato, k j za hotel premjhn. So usi ta zaresn hoteli tud nisa velk. Tača polovičerska štarija j na slabmu glasu, zato, k j bel zapšene sorte. Strežeja bel tak po milost, zraun tistih ldi, k delajo noter j učas tud kešna žvau. To j pru, se sa žvali tud reve, posebn če moria bit u štarij. Te ta polovičerske štarije na nesija poseben dober, posebn če jma per neb več ldi za govort, pa če se te ta glaun lde večkrat menaja. Usak k na nou pride sam grebe od ta prejšnga na bobn obeša, pa rjuje, de bo zdej, k j sam dobiu vajate pa gaižla u roka use drgač. Zla rad se nardi, de se taku po večkrat

ponovi. To se prau, da lde, sam zjaja pa jezika pa ta prejne u neč devaja, štarija pa ostane taka ket j bla. Sm jirbčn če kdo ve zakoga j to dober.

Take štarije sa per nes tud u privatnih rokah. Tam, k vidš ime pa priimke nad uratm koj mal boli kaže. Ulikat j bel čedn, pa boli pjača pa jedaća, pa cnej j use ukap,

pa še lde sa bel perjazn. Se zastop, de tud te lde, k ma ja privatne štarijske vajate pa gaižle jamraja pa stokaja. Je pa le res, da se po ta bolm usi tud s privatnm automobilm okol vozja. Prou imaja se se drug tud vozja, en s sojm en pa z drugm automobilm, tud takm k nisa prouzaprone nehn ampak do useh.

SMOJKA

Klepetanje je zelo fletno

Prav vsi vemo, da poleg vsakdanjega dela še vedno najdemo toliko časa, da zraven obveznega črnega kofetka ali pa ob kapljici rujnega naravnega vinčka poklepetamo, oziroma premeljemo vsakodnevne novice s svojimi prijatelji. Nekateri trdijo, da z rednim klepetanjem izveš brez radia, televizije in dnevnih časopisov najnovejše novice pa naj si bodo to športne, astronavske, filmske ali pa zahrbtne. Vsi dobro vemo, da za kramljanje ni potreben poseben prostor; zadostuje že, če stojš v vrstah pred avtobusnimi, železniškimi, športnimi blagajnam ali pa pred telefonsko govornico pa si o vsem takoj točno informiran. Prav posebno se kramlja pri frizerju ali pa pri zobozdravniku. Zato se večkrat zgodi, da zaradi dolge debate pozabiš na boleči zob in daš izpuliti po pomoti zdravega. Znanstveno je ugotovljeno, da najboljši klepeta nežni spol.

Njihovo klepetanje se običajno vedno prične z besedami: Ta je rekla, »guna« je povedala, to sem slišala.« Večkrat ima taka debata nežnega spola lahko slabe posledice in ni nič čudnega, če marsikatera gospodinja pri povratku domov z jutranjega tržnega kramljanja najde na svojem električnem štečilniku namesto kuhanega — cve-toči fižol. Najbolj sem jezen, nočem reči razburjen, takrat, kadar vidim, da kdo v avtobusu na rezervnem sedezu med vožnjo kljub vidnemu svarilnemu napisu »Ne govori s šoferjem med vožnjo« govori z njim. Seveda ima taka debata lahko veliko posledico, kajti šofer lahko izgubi zaradi tega orientacijo oziroma smer vožnje pa te vsled tega na mesto na cilj — zapelje na večno pot, kjer pa je potem seveda tudi konec klepeta — debate.

GREGA

Bralci »Panorame« - sodelavci!

Veste morda za izvor imena vašega kraja? Veste morda, kako se je to ime tekom stoletij razvijalo? Poznate morda vire, od koder lahko črpate podobne informacije?

Če to veste, prosimo, napišite kaj za rubriko »Panorame«, katera nosi naslov »SLOVARČEK KRAJEVNIH IMEN«.

S tem boste pomagali nam, obenem pa boste lahko razčistili, včasih zelo ostre diskusije okrog krajevnih imen nekaterih naselij. Popularizirali boste kraje o katerih pišemo zelo malo ali skoraj nič. Pripomogli boste, da bo sobotna priloga »Glasa« »Panorama« še pestrejša, zanimivejša in aktualnejša.

Vaše sodelovanje bomo cenili in ga nagrajevali!

KMETIJA

NASTANEK, RAZVOJ IN ZNAČILNOSTI

KMETIJA V KAPITALIZMU

V mnogih evropskih deželah (tudi v Sloveniji) se kmetija s prehodom v kapitalizem ni bistveno spremenila; ni postala blagovna kapitalistična agrarna proizvodna enota, ampak je eš vedno ohranila značilnosti bolj ali manj avtorškičnega agrarnega proizvodnega obrata. Táka se je v precejšnji meri ohranila pri nas še do današnjih dni.

Ekonomskoorganizacijsko definicijo in analizo kmetije v kapitalizmu je pri nas obdelal prof. Alfonz Pirc (Urejanje kmetijskega prostora, I. del strokovne razprave, zvezek 4, Univerze v Ljubljani, Fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterinarstvo, 1961). Definicijo kmetije je Pirc povzel po delu E. C. Sedlmayr: Die bauerliche Landgutwirtschaft, Berlin leta 1936.

Bistvo kmetije ni povsod povsem enako; menja se s krajem, kjer kmetija leži, odvisno je od velikosti zemljišča, od razdalje do trga, od miselnosti kmečke družine in od drugih zunanjih vplivov. Vse kmetije pa imajo tele značilnosti:

- so družinska gospodarstva
- vir dela družini (dajejo družini možnost, da dela)
- vir samopreskrbe in
- vir dohodkov.

Poenostavljeno lahko rečemo:

Kmetija + kmet. proizvodnja + družina

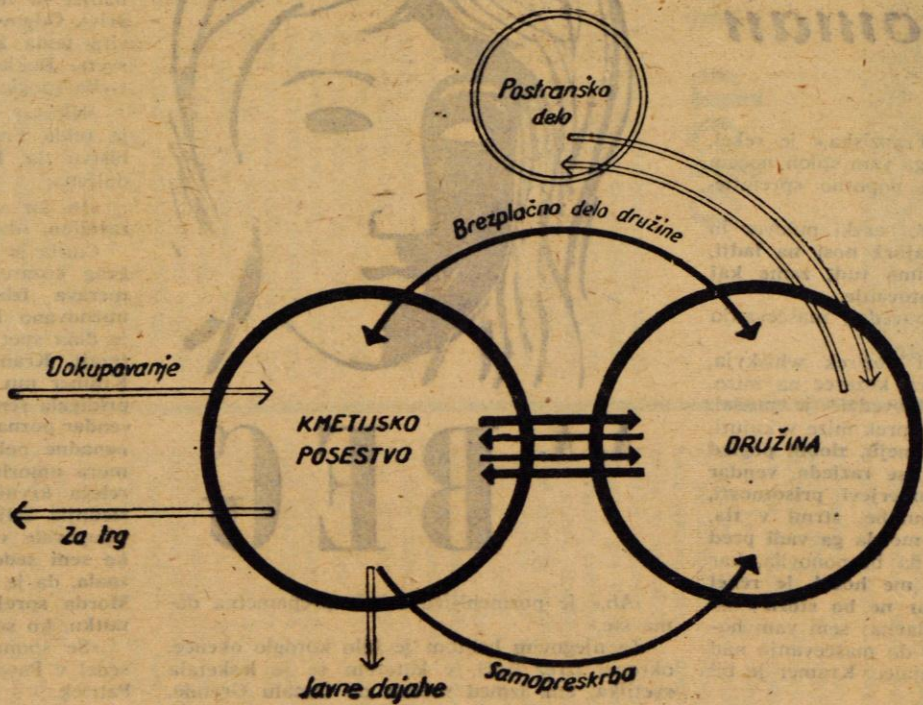
Bistva kmetije ne moremo razumeti, če ne upoštevamo ozke povezanosti kmetijskega posestva kot vsote posameznih proizvodnih in obratovalnih sredstev in posameznih kmetijskih panog s kmetovo družino in družinskim gospodarstvom. — Glavni cilj kmetije je, da frajno in čim bolj zadoste vsem potrebam kmeta in njegove družine. To zadoščanje potreb naj bo čim bolj neposredno, čim bolj naravno. Naše kmetije so bile v preteklosti izrazito avtarktične in del tega se jih še

vedno močno drži. Predvsem pa je taka organizacija kmetije dala poseben značaj kmetovi miselnosti.

V kmetiji sta torej med seboj tesno povezana kmetijsko posestvo in družina. Kmetija je neke vrste gospodarski in družinski organizem. To dvojnost in tesno povezanost lepo prikazuje shema kmetije (glej spodaj).

Na shemi vidimo predvsem dve glavni povezavi med kmetijskim posestvom in družino: brezplačno delo družinskih članov in samopreskrbo družine. Osnovni krogotok življenja kmetove družine gre od dela na posestvu do samopreskrbe. — Krog se v glavnem sam v sebi zaključuje in ne propušča veliko kmetijskih pridelkov za trg, predvsem ne pri majhnih kmetijah, ki ta notranji krogotok komaj vzdržujejo.

Z razvojem industrije, z uvajanjem novih kultur in z modernizacijo kmetijske proizvodnje (novi stroji in orodja, agrotehnični ukrepi) se ta krog vse bolj odpira. Trg zahteva več pridelkov; javne dajatve silijo kmeta, da več in ceneje proizvaja in da več proda, zato pa mora nakupovati umetna gnojila, boljša semena, uvajati nove sorte pšenice, krompirja in tako dalje, ki dajo več pridelka. Ker več pridelka in več proda, se mu izboljšujejo tudi življenjski pogoji, zato lahko kupuje za svojo družino tudi stvari, ki jih je včasih imel doma (obleka, obutev, nekateri prehranbeni predmeti). Po drugi strani nekatere manjše kmetije, ki so včasih komaj vzdrževale svoj notranji krogotok, ki so torej na svojem zemljišču komaj pridelale toliko, da se je družina skromno preživljala, iščejo s postranskim delom nekaterih družinskih članov dodatne virov dohodkov. V bližini industrijskih središč so ti ljudje našli zaposlitev v tovarnah, vendar po miselnosti niso delavci v tovarnah, ampak kmetje. Delo v tovarni jim je v bistvu le dodatni (čeprav denarno v precej primerih glavni) vir dohodkov. (Nadaljevanje prihodnjič)

Shema kmetije

V. nadaljevanje

Iz vprašalnikov je bilo med drugim razvidno, da so vasi, ki imajo v svoji sredi precej delovne sile, ki je navezana na vas. Ta opravlja poleg uradniških še opravila, ki jih v mestu opravljajo komunalne službe. Te vasi so bolj aktivne od tistih, kjer na celotno število aktivnih na vasi odpade manj zaposlenih. Ugotavljala sem že, da število kmečkega prebivalstva pada z ozirom na oddaljenost. Torej ga je v vaseh prvega tipa nasploh več kot v vaseh drugega tipa. Tudi to prebivalstvo izvaja določene akcije povsem samoiniciativno. Akcije so, take, ki temu prebivalstvu neposredno koristijo. To so na primer pota, mostovi in še nekatere iz zvrsti komunalnih del.

3. Aktivnost in oddaljenost: Faktor oddaljenosti in z njim tudi faktor frekvence avtobusnih zvez pravzaprav posredno vplivata na aktivnost. Čim bliže je namreč naselje središču občine, več prebivalcev je v njem zaposlenih, več možnosti, imajo ti, da svoj prosti čas preživijo v mestu. S tem faktorjem odtegujeta vaščana od vasi, obenem pa obadva vplivata na strukturo prebivalstva in s tem na delitev dela. Vplivata pa tudi na število prebivalstva, ki v splošnem z ozirom na oddaljenost in frekvanco avtobusov pada premosorazmerno z razstičimi kilometri in padajočim številom avtobusov.

4. Aktivnost v odnosu na informiranost: V vaseh obeh tipov faktor informiranosti ne dosega enakih stopenj. Vas prvega tipa je bolj ali manj zaključena celota (ne prostorsko). Ljudje se med seboj poznajo, torej anonimnosti ni. Med seboj živijo v prijateljskih odnosih. Probleme vasi poznajo in jim zato o njih ni potrebno posebej razpravljati in

Ivanka Močnik:

AKTIVNOST NA VASI

jih tako odkrivati. Vse to po mojem aktivnost pospešuje, saj so jim problemi vedno na dlani.

Drugeče je z vasmii drugega tipa. Te so večje po številu prebivalstva. Anonimnost premosorazmerno z njim narašča, vzporedno z njo pa pada seznanjenost s problemi vasi. Marsikdaj je vaščane takega naselja treba o problematiki posebej seznanjati. Vas vsled tega ni več homogena celota, pač pa razbita na več zaključenih »krogov«, od katerih se nekateri izkažejo kot aktivisti, medtem ko ostali le pasivno spremljajo razvoj njihove vasi. Tudi doseljenci takega naselja navadno niso aktivni.

Legavasi in aktivnost: V legi vasi v odnosu na aktivnost mislim upoštevati predvsem geografski faktor, torej značaj vasi z ozirom na zemljišče in s tem na gospodarsko dejavnost prebivalcev (predvsem kmetov). O tem sem sicer precej pisala v poglavju, ki govori o samoprispevkii. Tu pa bi dodala še naslednje. Kmečka opravila v nižini dajo izvajalcem bolj raznolika dela, kot tiste v višjih predelih, kjer v vedno večji meri prevladujejo gozdne površine. Čas, ki ga ima na razpolago poljedelsko kmečko prebivalstvo je bolj skopo odmerjen, kot tisti, s katerim razpolaga prebivalec vasi — lastnik gozda. Menim, da tudi ti dve postavki vplivata na aktivnost ruralnega naselja.

Vrste delovnih akcij na vasi

Vaščani se v svojih akcijah ukvarjajo predvsem s komunalnimi vprašanji, torej takimi, za katere v mestu skrbijo komunalne službe. Med najpogostejšimi akcijami so vsakakor ceste in pota, slede jim najrazličnejše kanalizacije, urejevanje javne razsvetljave, zadržni domovi, pokopališča, mostiči, skratka tiste najnujnejše dobrine, katere je mesto že zdavnaj osvojilo.

Vtisi s turneje moškega pevskega zbora France Prešeren po Italiji in Franciji

Naše mesto ima že utrjene prijateljske vezi z južnofrancoskim obmorskim mestom La Ciotat. Mnogo mladih Kranjčanov je že preživelo počitnice na francoski azurni obali in obratno, precej mladih Francozov iz tega pobratenega mesta je uživalo lepote Gorenjske. Prijazni župan mesta La Ciotat, g. Graille s soprogo je že parkrat poslušal naš zbor v Kranju in nas zato prisrčno povabil v La Ciotat. Zbor sta na poti spremljala še predsednik občinskega odbora SZDLJ tov. Vili Tomat in podpredsednik občinske zveze Svobod tov. Silvo Ovsenik.

Na pot

Po priči pričakovani in rane nervoznosti smo se v sredo, 20. maja ob 4. uri zjutraj vsedli v naš lični modri avtobus z dokaj udobnimi sedeži, ki nam je bil poslej 12 dni edini kočček domačega sveta. — Odrzeli smo mimo Ljubljane, Postojne in Ajdovščine do Nove Gorice. Preko zvočnika nam je dajal prva navodila naš nemurni predsednik Peter Tulipan, na pot nas je spremljala naša pesem iz radia in kar prezgodaj smo se prvič izkrcali v Novi Gorici, se na hitro nakupili kruha in cigaret. Saj nas je prof. Jesenik ponovno opozarjal, da naj se ne zanašamo na italijanske in francoske cigarete, ki so drage in tudi ne odgovarjajo našemu okusu. Prestopne formalnosti na naši in italijanski strani so bile kaj hitro opravljene.

Po Furlaniji do Padove in Parme

Bogata južnofurlanska ravnina prehod preko zgodovinske reke Piave, vsi prvi vtisi na poti po Italiji so nas počasi uspavali. Odstopili smo od prvotne namer, da se ustavimo v Mestrah pred Benetkami. Nadaljevali smo pot in v soncu prispeli do reke Bočiglionne in nato v Padovo, značilno severnoitalijansko božejepno mesto Sv. Antona Padovanskega.

Naš avtobus je po lepi avtocesti hitro pobiral kilometre in že smo se za eno uro ustavili v Mantovi. Mogočno mestno obzidje nas je globoko impresioniralo in že so naši fotoamaterji lovili motive. Mnogi pevci več ali manj obvladajo italijansko in kaj hitro smo se razkropili po ulicah tega mesta z nešteti zgodovinskimi znamenitostmi. Prehitro je minila ura ogledovanja in že smo brzeli preko mogočne reke Po (Pad) proti Parmi. Ta dan smo »kosili« kar v avtobusu, saj smo

takoj odvede na oder. Velikanski oder in še večji auditorij z petnadstropnimi ložami (inacitica milanske Scale) nas je kar preplašil. Nastopali smo že v beograjski operi ob stoletnici Mokranjčevega rojstva, a to je operna hiša znatno večjih dimenzij. Pri vaji v prazni hiši smo morali precej zbrati naše glavo, ker se je slišalo vsako nepravilno dihanje, kaj šele glas. Preoblekli, umili in obrili smo se kar v opernih oplačnicah. Ko smo bili nared in točno ob 21. uri prikoralo na oder, nas je pozdravila preporna hiša — po oceni domačinov kakih 1.700 poslušalcev, med njimi precej študentov in sploh mladine. Prof. Jesenik nas je predstavil, začeli smo peti in od pesmi do pesmi se je stopnjevalo navdušenje poslušalcev, ki so po odpeti njihovi Montanari v svoji živahnosti vstajali s sedežev, vpili bis in bravo Jugoslavija in nekaj minut ploskali. Pri takem kontaktu s poslušalci nas je minila vsaka utrujenost in dali smo vsi s solisti in dirigentom vse, da bi res zadovoljili tako navdušene poslušalce. Kritika v časopisu Gazzeta di Parma od 21. maja je polna pohval za vse izvajalce. Po koncertu so nas organizatorji odpeljali v delavski klub, kjer nam je priredil župan Parme g. Baldassi izredno prisrčen sprejem. Okopani in sveži smo si v četrtek zjutraj po dobrem zajtrku ogledali to znano zdravilišče, ki je podobno našemu Rogaški Slatini, a še bolj vzorno negovano.

Do Albisole

V nadaljevanju naše poti smo se kmalu za Parmo pričeli vzpenjati na Apeninske gorovje in dosegli na prelazu Passo della Cisa vrh z višino 1041 m. Okrog 19. ure smo prispeli v prijateljsko obmorsko kopališče Albissola pred Savono, kjer je bil dogovorjen naš drugi koncert, ki so ga organizirali savonski sindikati.

Na več krajih tega prijaznega obmorskega letovišča smo videli okusne velike lepake, ki so v italijanski vabilili na naš koncert. Sindikalni funkcionarji so se opravičevali, češ da jim je zelo hudo, ker niso mogli urediti našega nastopa v operni hiši, ki je bila ta večer zasedena z operno predstavo. Kakih sto korakov od našega hotela je prostorna rotunda — okrogla hiša, namenjena lahki zabavi »Dancing Colombo«. V okrogli dvorani se je namagnetlo kakih 600 do 800 poslušalcev. Mize polne, galerija polna in še je bilo kakih 100 ljudi brez sedežev. Zopet so se ponovili prizori iz Parme, Zelo je ugajal nastop našega solista Zmaga v Adamičevi »Serenadi«, ki smo jo ponavljali in v »Dep Riverju«. Vžgala je tudi Montana in živahen »Kolo« Vasilija Mirka. Zelo nas je motilo, ker so ljudje v dvorani kadili, kar se je žal ponavljalo še pri ostalih naših nastopih. Mnoge naše pevce in tudi meje je napadala kašelj. Toda navdušenje poslušalcev in aplavzi so nam dajali moči, da smo »junaško« premagovali tudi to nevšečnost.

HUBERT KOROŠEC

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

S tem sestavkom pričunjamo obsežnejši cikel člankov, ki bodo opisovali hiše in ljudi, katere je obiskoval naš pesnik v svojih kranjskih treh letih.

Marsikatera teh hiš ni več, druge so tik pred porušenjem ali prezidavo, njihovi prebivalci in lastniki, Prešernovi sodobniki, so že davno pozabljeni. Naj ostane vsaj spomin nanje v obliki teh zapiskov: na hiše, v katere so vodile pesnikove stopinje; na ljudi, bogate in revne, učene in preproste, ki jim je Prešeren prijateljsko stiskal roke...

Tavčarjeva ulica št. 1 (prej Bleiweisova št. 1, še prej Mesarska ulica št. 47, po starem katastru Mesto št. 155). — Ko smo bolj natančno brali pričevanja Prešernovih sodobnikov, posebno Viljema Killerja, da »ni noben večer minil, da bi nam Prešeren ne bil kakšne pesmice v kerčo prinesel, ali pa v krčmi ne zložil in takoj zapisal. Bile so večidel zabavljive, časih prav slane in polno perečega ognja, kajti Preširno bile so kakor nikomur znane vse tajnosti kranjskega mesta; vse je vedel!« — se nam je ta pripoved zazdelo močno pretirana. Le kako bi samotni in odmaknjeni pesnik mogel vedeti za vse mestne čenče in intimnosti? Od ljudomrzne in čudaške sestre Katre gotovo ni dobival kaj prida novic. Kot je še mnogo stvari pri našem Prešernu zatrtih v skrivnost, tako je bila tudi ta informiranost vse doslej nekaka zagonetka. Nedavno pa nas je sedanji lastnik te hiše, Jože Česenj ljubezljivo opozoril na rodbinsko izročilo: v tej hiši, v lokalu, kjer sedaj prodajajo ribe, je v Prešernovih letih opravljal svojo obrt bravec, ki pa je bil hkrati tudi brusar; k njemu da je sleherni dan prihajal naš pesnik, da ga obrije in mu pove, kaj je novega

Anton Kummer, pek in gostilničar

v mestu. Torej tu moramo iskati tisti vir Prešernove informiranosti. Saj po tradiciji še danes brivci svojim klientom marsikaj povedo...

Ker je podatek o Prešernovih obiskih v tej brivnici povsem nov, omenimo še nekaj o stari »Fefeževi hiši!« Bila je v prvi polovici preteklega stoletja v lasti zidarskega mojstra Antona Lipuša, rodom Celjana. Po njem se je hiši nekaj časa celo reklo tudi »baumajstrova«.

Starata mati sedanjega lastnika, Marjeta Česenj poročena Por, je živelja še v Prešernovi dobi; odtod izročilo o tistem brivcu, ki mu moramo v mestnem obrtniškem arhivu še ime in druge podatke najti. Saj izročilo govori celo o tem, da sta bila pesnik in brivec prijatelja in da je Prešeren večkrat prišel krivcu le v vas, četudi ni bil njegovih uslug potreben. Vsekakor spet zanimiv podatek, ki ga lahko dodamo k Prešernovim prijateljstvom s prostimi ljudmi (kovač Gogala, krojač Pučnik, pek Kummer, vrsta krčmarjev in natakarij, ljubezvni odnos do otrok in navsezadnje tudi priložnostna gostilniška modrovanja s potepuhom, poznejšim rokovnjačem, Pacenjkom in beračem »slepim Jurjem«...).

Originalni prebivalci hiše sta bili tudi šegava in »pregnana« krčmarica Fefeževa Tona in lečarica Liza »ki je pekla biškote, bila lepa, čedna in prsata baba; rekli smo ji kar »cukerpekariča«, ker je imela tako sladka usta in bila zares dobrih rok do okoliških otrok, ki so čestokrat dobivali od nje v dar take velike, okrogle biškote.«

Tesno ob tej hiši, o kateri je ves čas govora, stoji še danes skromen prizidek (v njem ima podjetje »Central« svoje priročno skladišče). Tu je menda imel Gorian Perrissim sredi preteklega stoletja nekaj vipotoč oziroma zakotno žganjarstvo. Gostje so sedeli kar na sodčkih in pili ceneno špiritno žganje (špirit in voda), ta zelenga ali jeruš (špirit, voda in pelin). Posebno ob ponedeljkih zvečer je bilo tu hrupno, ko so semkaj navallili sejmariji in berači (ti so imeli ob semanjih dneh tudi »svoj dan«). Lokal je imel posebno slab glas tudi zaradi kart, ki so udarjale ob mize od jutra do večera in še pozno v noč. Nobeno izročilo pa ne pove, niti ne namiguje, da bi Prešeren zahajal semkaj, čeprav prav natančno vemo, katerih kranjskih gostiln je bil česti gost. Tudi sočasnost obstoja te žganjarne s pesnikovim bivanjem v Kranju še ni prav dognana, čeravno je vinski trgovec Jakob Perissini nekaj pozneje izpri-

CR TOMIR ZOREC

(Nadaljevanje prihodnjič)

Naš roman

A. A. BEG

»Ah,« je posmehljivo rekel »prepacetna dama ste.«
Za njegovim hrbtom je bilo koroglo okence, okrogel izrez noči, v katerem se je lesketala svetilka, ena izmed svetilk ob Canalu Grande.

Franziska je čutila, kako se ladja lahko pozibava. »Menite, da sam nisem premišljeval o tem?« je vprašal Patrick. Zagrenjeno je rekel: »Kajpada, hudobija, ki nas je pognala v takšno ravanje, ni nikdar kriva. Mi, le mi sami, smo krivi. Odgovorna je le naša vest. Vest je čudovita tema za vse premetene čednostne dame sveta. Dokler lahko gobeždamo o vesti, se ni treba spogledati s hudobijo.«
»Ničesar vam nisem hotela očitati, Patrick,« je rekla Franziska. »Prav imate, kaj vemo o bistvu zla. Toda o hudiču vem eno: da je nedolžen.«
»In jaz vem drugo,« je rekel naglo in nezavedno, »da ga je treba izbrisati.«
Cutila je njegovo obsedenost; dlan je sklenil krog kozarca, toda čemu želi odpluti, če namerava izbrisati hudiča, utelešenje hudiča, imenovano Kramer, potem je videla, kako se je dlan spet razklenila, pri njem so to krčeviti trzaji, Kramer ga je ubil, saj vse razumem, Kramer mu pomeni vse, usodo in edino misel, pridigala sem moralo, resnica je lahko neumna, vendar pozna najbrž tudi on utrujenost, odpoved, nenadne pobilke o nesmislu takšne misli, da mora umoriti starega, brezobnega hudiča, ostarelega krvnika in albina, tudi njega zmague slednjije želja, da bi odpotoval. Tako, kot je zmogavala v petek mene, v Milanu, v Biffiju, ko sem sedela s Herbertom in nenadoma spoznala, da je bila bitka s Herbertom nesmiselna. Morda sprejemamo dokončne odločitve v trenutku, ko se nečemu odpovemo.
»Se spominjate, da sem v soboto popoldne sedel v Pavoneju z nekim moškim?« je vprašal Patrick.

Franziska je prikimala.
»Ta moški je bil uradnik italijanskega urada Interpola,« je pripovedoval. »Ovnil sem Kramerja.«
Pozorno je prisluhnila. »Tako ste se torej odpovedali zasebni akciji proti Kramerju?« je vprašala.
»Da,« je rekel. »Le da nisem uspel.«
Sprajučoče ga je pogledala in potem je pojasnil: »Možakar je bil odkrit.« Premolknil je. »Sprva ne, hočem reči. Sprva se je izmikal in pravil, da je treba natančno preveriti Kramerjevo istovetnost, kar bi utegnilo trajati več tednov. Slednjič sem stavil na eno karto in mu povedal, kaj sem doživel s Kramerjem. Tako sem ga razvezal obzirnosti.« Patrick je spet utihnil.
»Razumete,« je dejal čez čas, »ko je zvedel, da sem bil izdajalec in poslednji, ki bi smel pričati proti Kramerju, ni bil več zadržan in povedal mi je, da vedo vse o Kramerju. Prav tako sem pričakoval.«
Franziska je opazovala, kako se je svetloba v okroglem okencu za Patrickovim hrbtom, svetilka nad Canalom Grande, počasi premikala sočasno z ladjo, in se v krožnem ovalu spet vrnila do izhodišča, pa znova pričela premikati.
»Skratka — Kramerjevi zaščitniki so premočni, tako močni, da imajo italijanski uradni ukaz, naj nemškimi preiskovalnim oblastem ne povedo niti to, kar bi pomenilo namig namiga. Kramerjeva aretacija bi bila italijanski škandal največjega sloga.«
»Kramer tega ne skriva,« je rekla Franziska.

Tavčarjeva ulica št. 1, lokal nekdanjega Prešernovega brivca in kramljača

Iz obiska v prijateljski Savoni

LIGURSKEROZE

V kričečih protislovjih med bliščem in bedo

Ob neki priložnosti na Bledu je prišlo pred dvema leti do prvih stikov med predstavniki Gorenjske in predstavniki naprednega gibanja provincijskega mesta Savona ob Ligurski obali (Italija). Ob obojestranskih težnjah po sodelovanju, zamenjavah pogledov in izkušenj je že prišlo do raznih obiskov delegacij z ene in druge strani. Iniciative našega bivšega okraja je prevzela občina Kranj. Tako je bila pred kratkim v Savoni sindikalna delegacija iz Kranja. Iz njenega obiska izvirajo tudi naslednji vtisi.

Keramično mesto

Po številu prebivalstva (6.000) bi se malo mesto Albisola blizu Savone ne moglo meriti niti s Škofjo Loko, Radovljico itd. Toda v turističnem pogledu je vsa druga. Samo hotelov ima 28, skoraj toliko kot vsa Gorenjska, vse ulice so polne prodajaln, vse je v cvetju, prepleskano v živih barvah in privlačno za goste. Pri vsem tem pa je najzanimivejša keramika. Ta dejavnost ima tu stare tradicije. V sedanjem razvoju turizma pa jo spretno prilagajajo novim oblikam. Vaze, posodo in razne okrasne in spominske izdelke iz keramike prodajajo po trgovinah, na ulicah, na kopalšču — povsod. In ne samo to. Mnoga pročelja hiš, okrasni nad okni in vrati, tla — povsod keramika. Celo glavno sprehajališče ob obali je tlakovano z mozaikom keramičnih ploščic. Prvo mesto keramike. In kot tako slovi in si utrjuje pot tudi v današnjem ostrem boju turistične konkurence.

Rojstvo v pristanišču

Prav tiste dni je bil val stavk in naši gostitelji — sindikalni funkcionarji so imeli polno skrb in posla z organizacijo tega gibanja. Stavkale so pošte (kar nam je bilo silno všeč, ker ni bilo treba pisati domov), stavkali so železničarji, prav ob našem predvidenem odhodu iz Genove in drugi. Tako so, stavkali

Prodaja rož v Sanremu poleni kruh za velik del okoličanov

tudi pristaniški delavci in pred savonsko luko se je nabralo veliko neraztovorjenih ladij s premogom, nafto itd. Zato nam je bilo ob tem času še posebno všeč napovedano srečanje s pristaniškimi delavci. Zelo pristrčno so nas sprejeli. Po ogledu pristanišča smo se vsedli k pogovoru. Zelo smo bili iznenadeni. Pristaniški delavci, kot smo zvedeli, so tam med prvimi, ki so si izbojevali določene pravice samouprave. Izkoriščanje teh delavcev je že pred 60 leti rodilo prve samoupravne organe. Pred 28. leti pa jih je — hočeš, nočeš — morala priznati tudi država. Imajo svoj svet, svojo delitev dohodka in celo že svoja sredstva (razne razkladalne naprave itd.) Rojstvo teh organov po pristaniških pa, razumljivo, zelo pozitivno vpliva na progresivno delavsko gibanje v ostalih dejavnostih.

Med izdelovalci filma

Po novi Fiatovi avtocesti skozi predore in prek mostov vrtočlave višine v smeri Torino smo prišli v Coiro. Na občini so nam napravili nepričakovani polprotokolarni sprejem. Popoldne pa smo šli v tamkajšnjo tovarno Ferrania. Vsa leta, ko kopujem in uporabljam te filme, nisem pomislil, kje jih izdelujejo. Toda v tovarni z več kot 4.000 delavci nismo videli skoraj nobenega. Vse na gumb! Kazali so obsežne naprave, kjer izdelujejo filme za fluorografijo, za slikanje zob itd. V kalorični centrali, od kjer morajo zagotavljati raznim oddelkom določeno temperaturo, porabijo dnevno 45 do 50 ton nafte, 3 tone amoniaka itd.

Vendar to ni bilo najvažnejše. V pogovoru z delavci (ki je bil zate zelo kratek in skorajda ilegalen) smo zvedeli, da je tam samo 12 odstotkov delavcev vpisanih v sindikate. Neenotnost v boju med različnimi strankami, kar je tudi v sindikatih, je tamkajšnji lastnik spretno izrabil in organiziral svoje sindikate. Toda pod geslom delavskega (ne sindikata) je kolektiv dokaj enoten. Ob vsakih stvarkah v solidarnosti s sorodnimi delavci drugih tovarn se tu udeležijo najmanj 80 odstotkov zaposlenih. O tem smo precej razmišljali.

Kolo sreče v Sanremu

Sanremo uspešno tekmuje z zloglasnim francoskim Monte Carlom, ki je nedaleč tam ob modri (azurni) obali. Po vezah smo se vtihotapili v Kazino, se za hip usedli v globoke fotelje sloveče dvorane popevk, se sprehodili po dolgih hodnikih z bogatimi zavesami in kristalom in se ustavljali ob mizah vseh treh igralnic. Igralci so bili silno zamaknjeni. Možak v sivokrižasti obleki je stal ob mizi, trl cigareto med zobmi in gledal vrteče kolo. Nič ni dobil. Znova je segel v desni žep sukniča in s polno pestjo žetonov (največ po 50 in 100 tisoč lir) pokrtil skoraj vse številke. Kolo se je znova zavrtelo. Kroglica se je ustavila na 17. Prav

ni pokrtil. Nič! Toda ni se jezil. Znova je segel v žep in kolo se je spet zavrtelo. V času 20 minut je menda zaigral nad 2 milijona. Potem je skomignil z rameni, se oddaljil, si prižgal cigareto in na njegovem mestu so že bili drugi.

Sreča je z nekom muhasta, z drugim blaga Kdor se iz igralnice vrača bolj bogat, ima v sami Kazini, zlasti pa v najbližji ulici možnost, da vse zapravi. Tu so prodajalne izrednih luksuznih stvari, zapestnice in ogrlice z dragulji in zlatom, ob kateri se lahko znebi za par milijonov. Tisti pa, ki odhajajo »suhi« včasih ponujajo plašč, uro, potovalko — samo za vozni listek do doma. Včasih pa tudi koga najdejo v dveh kosih prek železniških tračnic itd.

Toda ogledali smo si tudi tako imenovano staro mesto Sanrema. Še bolj smo obstali. Vi deli smo take stanovanjske razmere, kakršnih ni niti v »kranjski Koreji«, ali v jeseniškem »Teksasu«. Pod oboki hiš žive družine brez vodovoda, brez stranišč, brez sonca in zraka. Kakih 8.000 ljudi živi tako. Hkrati pa je v novem delu mesta polno praznih stanovanj z najemnino okrog 20.000 lir mesečno in v enem hotelu oddajajo sobe s kopalnico in balkonom (apartma) po 26.000 lir za eno noč.

In še nekaj zanimivega iz Sanrema. To je mesto cvetic s tradicionalnimi festivali rož. Vsa okolica je obdelana samo za rože, ki jih na veliko izvažajo. A tam niso bile drage — šopek z 12 nageljni 100 lir. Vse »kmečko« in nekvificirano prebivalstvo si služi kruh z rožami.

Za konec samo še tri podatke. Dohodek igralnice je letos planiran na 64 milijard lir; dohodek z rožami je 42 milijard in čisti dohodek turizma 12,5 milijarde. Taka je ekonomska slika tega kraja.

Smrtni ples na trgu

Prav tisti dan, ko smo si ogledovali mesto Genovo z vsemi urbanističnimi težavami v kleščah med hribi in morjem, je bilo točno 4 leta od tamkajšnjih burnih dogodkov. Obujal se je fašizem in v Genovi naj bi bil prvi Kongres. Celotno industrijsko — pomorsko mesto se je uprlo. Na trgu De Ferrari je prišlo do osrednjih krvavih spopadov 30. maja 1960 med policijo in delavci. Te demonstracije so bile zate tudi v drugih mestih. Prišlo je do žrtev in splošnega ogorčenja po deželi in vlada je morala popustiti.

V nenehnem strankarskem boju je v vseh teh krajih močan vpliv levece. Komunisti in socialisti, ki v osrednjih vprašanih skušajo zmeraj najti enoten jezik, imajo ne le v delavskih središčih, marveč celo v razvpitih turističnih krajih močno oporo. Tako je celo med osebjem igralnice v Sanremu močna organizacija KPI. Na občinah v Coiru, Savoni in v drugih krajih imajo na najvidnejših mestih imena ali simbolične kipe v spomin padlih žrtev proti fašizmu.

KAREL MAKUC

Ne kot tujec v tem norem svetu

Piše režiser Stanley Kramer

Ameriški režiser in samovoljni producent Stanley Kramer nam je znan predvsem kot avtor uspelih filmov »Ne kot tujec«, »Poslednja obala« (atomska vojna), »Beg v verigah« (ameriški črnc) in »Sojenje v Nürnbergu«. Pred nedavnim je posnel v sistemu Cinerama komedijo »Ta nori, nori, nori, nori svet« (s Spencerjem Tracyjem v glavni vlogi) in naletel na zelo različen sprejem tako pri občinstvu kot pri kritiki. Medtem ko nekateri vidijo v filmu pravi preporod komedije in ponovno ožvitev izbrzdane burke Mac Sennettovega kova, vidijo drugi v njih »moralni dokument našega časa«, a obenem negodujejo nad komedijskim pristopom k taki izpovedi, spet tretji pa ga odklanjajo kot povsem nepomemben cineramski spektakel. Take reakcije pa so nujne, saj se je Kramer lotil za komedijo ne čisto neproblematične teme: pohlepa in je v mnogih likih filma vsaj mimogrede zadel takorekoč vsakogar izmed gledalcev. Tudi s tem filmom je Stanley Kramer dokazal, da »ni tujec« v »tem norem sve tu«, zato morda ne bodo nezanimivi nekateri njegovi pogledi na lastno filmsko ustvarjalnost.

Angažirani film

V svojem filmskem izrazu čutim velikansko pomani-kljivost, ki je posledica dejstva, da sem vedno delal »na velikem planu« in da sem v filmih zmeraj »nekaj povedal«. Naprtil sem si idejo »angažiranega filma«, čeprav

še sam ne vem, kaj to pomeni.

Do tega je prišlo zato, ker sem se po vojni, ko sem stopil v filmski svet, moral trdo spoprijeti z interesi producentov, distributerjev in kinematografov, če sem jim hotel vsiliti take filme. kar kršni so me resnično zani-

Umirajoči neznanec zaupa peščici navzočih, da je nekje skril majhen zaklad... Začne se divja dirka, v kateri so udeleženci pripravljani potrpeti vedno hujše in vedno bolj nesmiselne težave, da bi prišli do denarja, do katerega od vsega začetka niso imeli nobene pravice (na uho: ne dobi ga niti simpatični policaj Spencer Tracy)!

mali. Tu pa je bila vsebina vedno odločujoča; in zato je imela vse preveč pomembno vlogo v vsakem načrtu, pri katerem sem odtlej sodeloval. Tema je postala pomembnejša od same umetniške popolnosti filma. In ker sem delal »na veliko«, sem moral biti hrupen, če sem hotel vsiliti svoje misli družbi, v kateri sem delal.

Toda sedaj, ko se mi ponuja priložnost, bi se rad izrazil malo bolj preprosto in, če hočete, bolj umetniško.

Ni najvažnejše, koliko sredstev imaš na razpolago: že prej sem snemal z majhnimi proračuni. Tako »Beg v verigah« kot »Dediščina ve-

tra« nista bila resnično draga filma v primerjavi z ameriškim povprečjem; oba sta stala manj kot milijon dolarjev in to danes (na žalost) v Ameriki ni drago.

Zvezde niso važne

Zvezdniška imena zame niso važna. To nameravam tudi dokazati, zakaj v svojih naslednjih dveh filmih, »Ladji norcev« in »Andersonville« ne bo nobenih zvezd. Danes to ni bistveno, važno je dati zgodbi pravi poudarek in delati v tej smeri. Vendar pa nisem proti zvezdnikom imenom in mi tudi ni žal, da sem v nekaterih svojih filmih uporabil zvezdnike. Pač pa se mi zdi, ko sedaj gledam nazaj, da bi bila »Poslednja obala« boljši film, če ne bi imel zvezdnikov in če bi bil mogel biti manj komercialen. Seveda, za nazaj je to lahko govoriti: tiste čase pa je bila to težka tema, ki je ni bilo lahko niti posneti niti prodati tistim, ki naj bi jo posredovali publiki. Zvezde so bile tu, da bi ublažile napade. Delo samo na sebi pa bi bil imel rajši brez njih.

Verjetno bom prej posnel »Ladjo norcev«. Abby Mann je napisal zanjo scenarij po romanu Katherine Anne Porter. Zame bo ta film priložnost za karakterno študijo skupine ljudi na ladji...

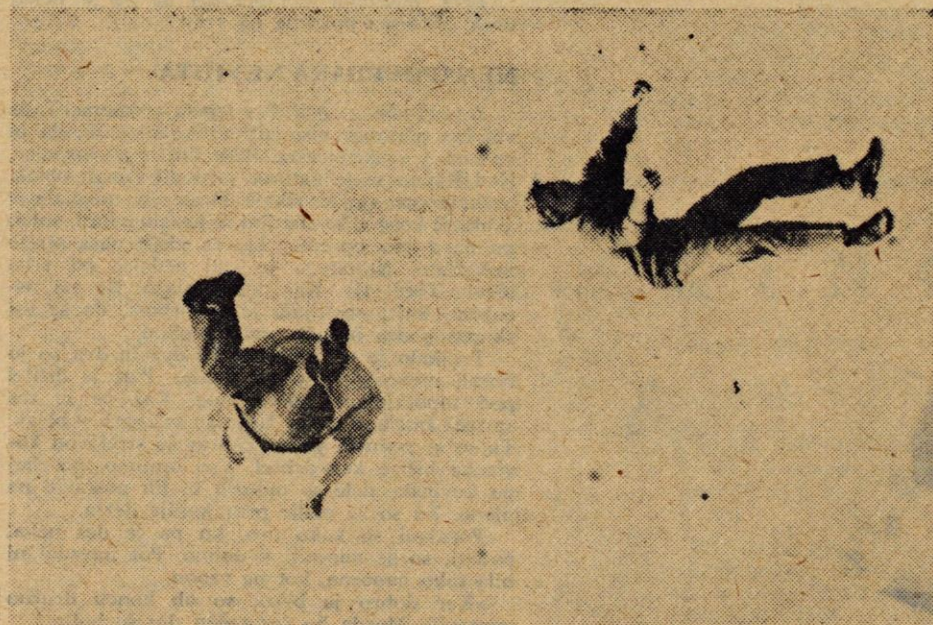
»Andersonville«, ki obravnava življenje v ujetniškem taborišču med ameriško državljansko vojno, mi veliko pomeni. Nekaj podobnega sem nekoč že delal, za kaj »Andersonville« ima po temi, čeprav ne po okolju in določenih temeljnih značilnosti, mnogo sorodnega s »Sojenjem v Nürnbergu«. Najvažnejše v »Andersonville« je to, da nam skozi dogodke

v tem ujetniškem taborišču pripoveduje, kako je kljub vsem ponižanjem v človeku nekaj vzvišenega, kar zmaga nedotaknjeno nad vso goro gnoja, in kako je prav v tem človekovo odrešenje. Vsaj tako jaz vidim to zgodbo...

Kaj je s svobodo

Veseli me obdobje, ki bo prišlo takoj za tema dvema filmoma: to sta namreč zadnji od pogodbenih obveznosti, ki sem jih bil moral sprejeti iz gospodarskih razlogov. Po tem bom brez velike govoričenja skušal urediti tisto, kar že dolgo časa pripovedujem o sebi. Kaj bom naredil s to svobodo, pa bo mogoče zame še bolj zanimivo kot za druge. Ali bom šel drugam in snemal filme na čisto drugačnem temelju kot doslej, bomo še videli — čeprav se mi zdi, da je prav to tisto, kar bi rad.

Svoje lastne producerske družbe ne mislim obdržati. To sem že poskusil in ta družba je odigrala svojo vlogo. Omogočila mi je pridobiti si toliko vpliva, da sem prodril na svojem delovnem področju in da sem lahko delal ne glede na želje in navsote drugih, prav tako vplivnih ljudi. Sedaj pa čutim, da moram kot neodvisen filmski ustvarjalec prarasti to šablono: najti si tako mesto, da bo zame veljalo le eno merilo — umetniško, zakaj samo to mi nekaj pomeni. Preteklosti niti najmanj ne obžalujem; kakršnakoli že je vrednost filma (in moje mnenje o tem, kaj lahko stori posamezen film, je pesimistično), vedno sproži nekaj diskusije — in ljudje vidijo določeno stvar z določene strani, na katero ne pomislimo vedno talo, ali tudi ne tako kmalu.

Ta nor, nori, nori, nori svet: vse bi storil, da bi prišel do denarja, čim več denarja! Tistim, ki pravijo: saj nismo vsi taki — odgovarja Kramer: Saj tega ne trdim... Tisti, ki pravijo, da ta film predstavlja vse ljudi, presenetljivo odkrito priznavajo svojo krivdo — ti ne morejo imeti veliko zaupanja v družbo!

O alpinistih doslej nismo kaj prida pisali. Ne vem zakaj ne. Morda zato, ker se nam ta dejavnost kranjskega planinskega društva ni zdela zanimiva ali morda zato, ker sploh nismo vedeli, da je alpinizem šport, ki je zanimiv in atraktiven. Alpinisti doživijo v svojih turah, katere zanje ne pomenijo ničesar posebnega, mnogo lepega, razburljivega, tu in tam pa tudi ne ravno najbolj varnega. Toda vse to spada v njihov šport, če ga tako smemo imenovati, kajti alpinizem je po mojem nekaj več. V njem se ne zrcali samo športni duh alpinistov, kateri ob obilici potu in včasih tudi žuljeve hoje ter napornega plezanja utrjujejo svoja telesa, pač pa obenem uživajo v zaenkrat še neskaljenem gorskem miru, čistem zraku in prečudovitih razgledih. Vse, s čemer se lahko pohvalijo oni, je samo plod njihovega plezarenja, lastnih sil.

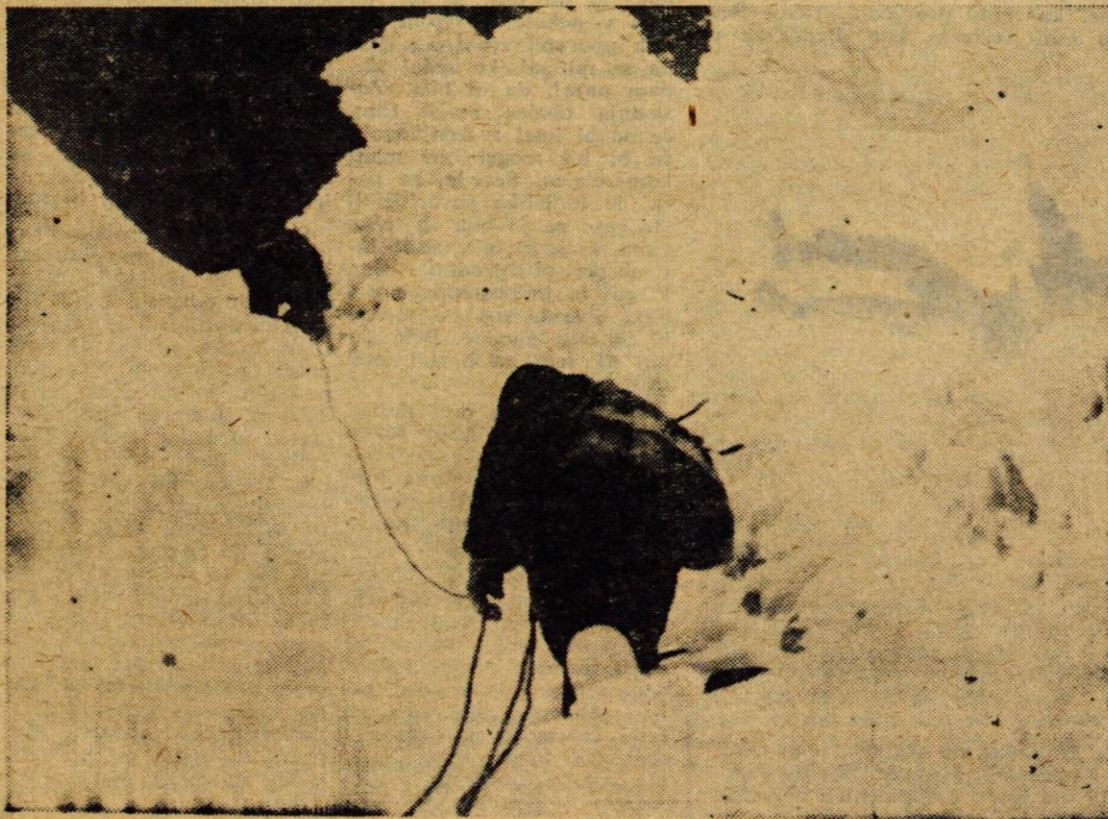
Rekli boste: vse to so le »flance« in slavospevi planincem. Morda res. Pa to niti ni toliko važno. Morda skušamo le popraviti tisto, kar smo na tem področju zamudili in morda je vse skupaj le eno samo opravičilo.

Pa naj ne bo važno tudi to. Opisali vam bomo, morda bolje, skušali vam bomo opisati en tak, za alpiniste »navaden« vzpon. Naj vas zato čas tega vzpona ne moti. To je bilo namreč lansko zimo, torej v času, ko so bili vrhovi Karavank še pod debelo snežno odejo. Take odeje pa letos ni bilo. Prav v tem pa je bil mik tega vzpona. Zimski vzponi sploh niso preprosta stvar. Led, mehek sneg, zamrznjene razpoke, ledene grape in kot steklo gladke poledenele konice skal, katerih sneg ni pokrnil. Vse to in še mnogo drugega mora alpinist v zimskem času premagati, da ob koncu vzpona na vrh cilja lahko zasadi cepin in uživa ob razgledu prek zasneženih oči.

KOČNA

Pravijo (alpinisti), da poleti nanjo pripleza lahko vsak začetnik brez posebne opreme, oni pa, da se prav po nedeljsko sprehajajo po njej. Poleti torej sploh ni zanimiva. Toda, če jo gledamo iz Kranja, ne izgleda tako nedolžna. Njene strme stene in greben, dajejo videz nepristopnosti in morda celo zahrbtnosti.

No, v lanskem februarju se je na enem izmed sestankov domenila šestorica alpinistov, da se ob tem času povzpno na Kočno. Do takrat v februarju tega niti ni še nihče poskusil, zato naj bi bil vzpon še toliko bolj zanimiv. Hitro so se domenili, pripravili opremo in se tretjo soboto tega meseca zbrali na avtobusni postaji. Seveda so jih ljudje »trapasto« gledali, kajti ob tistem času taka oprema sploh ljudi bode v oči. Namesto smučk poln nahrbtnik, z ven mahajočimi derezami, potem cepin, posebni čevlji, vrvi...

Naveza v snegu in ledu

Do Povšnerja v Zgornji Kokri jim niti peščiti ni bilo treba. Toda od tu naprej v breg in sneg do stare Povšne. Tu so prenočili. Drugo jutro pa na vsezgodaj pokonci in spet veselo v breg. Snega je bilo več kot preveč. Gazili so ga do pasu (tisti, ki so bili nekoliko večji) Uroš in Srečo sta na račun manjših morala gaziti pot vsem. Počasi so si tako utirali pot proti grebenu, katerega so gledali pravzaprav že cel dan, le do njega niso mogli. Šele ob 12. uri so uspeli zagaziti sneg, ki je pokrival greben.

Pa so se premislili in ta njihova odločitev jih je v krogu kolegov, kateri so ostali v dolini, drago stala. Pozno je že bilo in ni se jim več splačalo truditi naprej, saj bi morali nekje med potjo prenočiti.

Pot v dolino je bila enostavnejša. Po zasneženih grapi so se po zadnjicah v dveh urah pridrsali do dna.

Toda do vrha, kar so nameravali, niso prišli. Toda trma je zmagala in v nekaj dneh so bili že spet pripravljeni za drug vzpon.

Al je res tist nor, k gregor

PO SNEGU IN LEDU

V prvi navezi sta bila tokrat Uroš in Joža, v drugi Brane in Lojze, medtem ko sta tretjo formirala Rado in Peter.

Vreme se je bistveno spremenilo in sneg, ki je bil pred tednom še gnil, je postal trd kot skala. Dereze, cepini, vrvi, klini, kladiva in specialne rokavice so bili tisti najnujnejši rekviziti, brez katerih niti migniti ne bi mogli iz doline. Toda smole: Joža je izgubil dereze pred nekaj dnevi.

Smer, katero so ubrali, je bila ista, kot ona prej. Pri Povšnerju so pospali kar po tleh in ob 4. uri zjutraj, v popolni temi je šestorica alpinistov krenila po zamrznem snegu, ki je škripal pod specialnimi zimskimi gozjaricami. Po dva in dva so se vzpenjali proti grebenu Kočne. Grapa, po kateri so »grizli kolena« je postajala vse bolj strma in kmalu so ugotovili,

da je najbolje, da se navežejo. Brez posebnih težav so dosegli greben. Toda ta situacija ni bila več tako rožnata. Kot zobje morskega psa so iz snega štrlele škrbine nakrušenih skal. Toda bile so prekrite z ledom, kot bi jih nekdo hotel konservirati. Tudi sneg je prekrivala trdna ledena skorja, po kateri brez derez sploh nihče ni mogel hoditi. Joža, ki derez ni imel, je neprestano preklinjal. Pot je postajala od stopinje do stopinje nevarnejša. Kdo pa vidi snežne previse?

Po dobri uri hoje je šestorica sestopila v grapo, ki se je vzporedno z grebenom vlekla proti vrhu. »Turnci«, katerih ima greben Kočne več kot preveč, za plezarenje niso prikladni.

ZA LAS JE MANJKALO

Uroš je tedaj hodil prvi v navezi. S cepinom je vsekaval »štapne« v led, tako da so ostali, posebno pa Joža, laže hodili. Ker je bil vzpon težaven, so tu in tam zabili kak klin.

Grapa je postajala gladka kot ogledalo. Dereze so le praskale po trdnem ledu. Uroš se je od časa do časa ozrl navzgor. Tedaj je pred seboj videl le ovinek grape. Z njim si ni delal posebnih skrbi. Z Jožetom sta priplezala do ovinka. Uroš je plezal naprej. Joža ga je medtem ščitil. Ko je preplezal dolžino vrvi, se je ustavil. Malo ga je skrbelo. Strmina, led pa še ovinek. Izza pasu je potegnil klin in ga zabil v poledenelo steno na njegovi desni strani. Glas klina mu je dal vedeti, da je trdno zabit. Skozi posebno sponko je napeljal vrv in pocukal. Držalo je. Vsaj zaenkrat. Zavpil je Jožetu, naj pride do njega. Tedaj pa se je pod derezami nekaj premaknilo. Tudi klin je popustil. Košček ledu, ki se je do tedaj še upiral Uroševi teži, je popustil. Spodneslo ga je. Zavpil je Jožetu, naj miruje. Medtem, ko je padal, je opazil Brana, kako z začudenim obrazom spremlja njegov spodrseljaj. Sunil je z levo nogo. Konic dereze je zadela ob zid. S prosto roko se je oprl na ledeno steno za hrbtom in se počasi pričel vzdigovati. Uspelo mu je. Potem je klin zabil še enkrat. Tokrat je držal.

Brez posebnih komplikacij se je v nekaj urah šestorica pojavila na vrhu.

NENAPOVEDANA NEVIHTA

Z vzponom so pričeli v lepem vremenu. Toda ves čas plezanja niso niti toliko utegnili, da bi se ozrli v zrak. Šele na vrhu jim je to »uspelo«. Nad Kočno se je namreč pripodil temen oblak, iz katerega so že sikale strele in udarjale v skalovje krog vrha. Tu jim ni kazalo ostati, sploh pa ne z vso opremo, katera vleče nase strela kot zlato. Na srečo je stal nedaleč od vrha bivak. Torej tja. Kar preko plazju. Ne vsi naenkrat, kajti obstojala je nevarnost, da se vsi skupaj podre in odhrumi v dolino.

Treskalo je vedno bliže. Po dva in dva so jo ubrali preko plazju proti bivaku. Plaz je drhtel pod topotajočimi udarci nog. Kaj, če se res sproži? Imeli so srečo. Urno so se zaprli v bivak. Tu so se počutili varne, čeprav je strel vod kovinske hišice kar drhtel. Vso opremo, posebej pa kovinske dele so odložili in jih postavili na plano. Tu so že padle prve kaplje dežja.

Počakali so kako uro, ko pa je dež nehal padati, so se napotili v dolino. Pot navzdol ni bila tako naporna, kot pa vzpon.

»Kar dobro je bilo,« so ob koncu družno ugotovili. Morda bo čez teden dni še bolje.

In ko so čez teden dni krenili spet na podobno turo, so gotovo doživeli spet kaj podobnega — o tem ne dvomim, toda za njih je vse tako ali tako normalna stvar. To je alpinizem, o katerem nimamo dosti pojma.

TONE POLENEC

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 27. JUNIJA DO 3. JULIJA 1964

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30

SOBOTA — 27. junija

8.07 Pesmi mlajših slovenskih skladateljev — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Mladi muzikantje — 9.30 Zabavna glasba iz Sovjetske zveze — 10.15 Zvoki godal — 10.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahek opoldanski spored — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Prijetno zabavo — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje mešani zbor »Slavček« — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zaključni prizor opere »Siegfried« — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Serenada z rogom in godalj — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Plesna glasba — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi

NEDELJA — 28. junija

6.00 Dobro jutro — 7.15 Domači in narodni zvoki — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.38 Pesmi mladosti — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Se pomnite, tovariši — 10.30 Pesmi borbe in dela — 11.00 Pianist Claudio Arrau igra glasbe o češkem orkestru — 9.00 Počitniško popotovanje Čajkovskega — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Mične skladbe z vzhoda in zahoda Evrope — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Labodje jezero — balet — 20.50 Športna poročila — 21.00 Melodije v izložbenem oknu — 22.10 Godala v noči — 23.05 Nočni koncert hrvatske in slovenske komorne glasbe

PONEDELJEK — 29. junija

8.07 Slovenske narodne pesmi — 8.30 Tako pojo in igrajo v Sofiji — 9.00 Za mlade radovedneže — 9.15 Otroške pesmi tujih skladateljev pojo naši solisti — 9.30 Pripovedne iz dunajskega grada — 10.15 Nastopajo jugoslovanski instrumentalni solisti — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Kar po domače — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Igra pihalni orkester

LM — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni razgledi — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Lepe melodije — 20.15 Koncert Komornega zbora RTV Ljubljana — 21.25 Iz glasbene zbirke Beethovna — 22.10 S popevkami po Evropi — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Po-svetu jazz

TOREK — 30. junija

8.07 Jugoslovanski pevci zabavne glasbe — 8.35 Poje Komorni zbor RTV Ljubljana — 9.05 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Pravljična suita — 9.30 Četrte ure z ansambлом Jožeta Privška — 9.45 Pesmi in plesi iz Vojvodine — 10.15 S pevci svetovnega slovesa — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Mali koncert lahke glasbe — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Kubanska uvertura — 14.20 Narodne pesmi iz Francije — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V terek nasvidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z zabavnimi orkestri — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Koncert po željah poslušalcev — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Dvajset minut s skladatelji nove romantike — 20.20 Nagrajeno delo s »Tedna radijske in TV igre« — 21.20 Glasbeni nokturno — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert del slovenskih skladateljev

SREDA — 1. julija

8.07 Plesni orkester Kurt Henkels — 8.25 Suita, rapsodija in ples — 9.00 Svet skozi sončna očala — 9.20 Zvočni mozaik — 10.15 Solistična instrumentalna glasba — 10.30 Clovek in zdravje — 10.40 Med skladbami Lucijana Škerjanca — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Kar po domače — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.40 Zborovske glasbe Alojza Srebotnjaka — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z našimi solisti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 S knjižnega trga — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Iz simfoničnega opusa Milana Rističa — 20.30 Za ljubitelje zabavnih melodij — 21.20 Manon Lescaut — opera — 22.50 Literarni nokturno

ČETRTEK — 2. julija

8.07 Slovenske narodne pesmi — 8.25 Nekaj besed in od strani do strani — 9.15 Vesele počitnice — 9.30 Simfonična suita — 10.15 Z domačih opernih odrov — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Z jugoslovanskimi pevci popevk — 13.15 Zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Zbor glasbenega krožka »Arturo Toscanini« — 14.20 Listi iz albuma z zabavnimi melodijami — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Melodije in etude v raznih zasedbah — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi po glasbenih galerijah — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistična oddaja — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Literarni večer — 21.40 Sedem skladb — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — 23.05 Stirje prvaki sodobne glasbe

PETEK — 3. julija

7.15 Od uverture do finala — 8.00 Poročila in napotki za turiste — 8.07 Majhni zabavni ansambli — 8.35 Iz makedonske in srbske glasbe — 9.00 Pionirski tednik — 9.30 Madžarska zabavna glasba — 10.15 Češka pihalna godba — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Kar po domače — 13.30 Priporočajo vam — 14.04 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Pojo »Dunajski dečki« — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi s pevci zabavne glasbe — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Promenadni koncert — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trideset minut v studiu 14 — 20.30 Poje zbor RT Beograd — 20.50 Arena za virtuozne — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Poletna pravljica

K I N O

Kranj »CENTER«

27. junija ang. barv. film OBOROŽENI ROB ob 16. uri, nemški film SKRIVNOSTNA GROFICA ob 18. in 20. uri, premiera ital. franc. filma DEKLE V IZLOŽBI ob 22. uri
28. junija angl. barv. film OBOROŽENI ROB ob 10., 17. in 21. uri, nemški film SKRIVNOSTNA GROFICA ob 19. uri
29. junija ital. francoski film DEKLE V IZLOŽBI ob 16., 18. in 20. uri

30. junija ital. francoski film DEKLE V IZLOŽBI ob 16., 18. in 20. uri

Kranj »STORŽIČ«

27. junija amer. barv. film PONOSNI UPORNIK ob 16. in 18. uri, nemški film ŽENITVENA POSREDOVALNICA AURORA ob 20.10, premiera ital. filma VSI DOMOV ob 22.20

28. junija angl. barv. film OBOROŽENI ROB ob 14. uri, nemški film SKRIVNOSTNA GROFICA ob 16. uri, nemški film DOKAZITE ALIBI ob 20.20

29. junija angl. barv. film OBOROŽENI ROB ob 18. uri, ital. film VSI DOMOV ob 20.10

30. junija ital. film VSI DOMOV ob 18. in 20.10

Stražišče »SVOBODA«

30. junija premiera domačega filma V SPOPADU ob 20. uri

Cerklje »KRAVEČ«

27. junija angl. barv. film OBOROŽENI ROB ob 20.30

Naklo

28. junija amer. film NEZNANEC IZ NORD EKS-PRESA ob 17. in 20. uri

Jesenice »RADIO«

26. junija francoski film HORACIJ 62

27. do 28. junija ital. barv. CS film SIEGFRIED

29. junija amer. barv. film DAWY KROCKET IN PIRATI

30. do 1. julija jap. barv. CS film LJUDJE S PLANETA SKRIVNOSTI

2. do 3. julija danski film POSLEDNJA ZIMA

Jesenice »PLAVZ«

26. junija amer. film V SVETU KOMEDIJE

27. do 28. junija jap. barv. CS film LJUDJE S PLANETA SKRIVNOSTI

29. do 30. junija ital. barv. CS film SIEGFRIED

2. do 3. julija franc. CS film HORACIO 62

Zirovnica

27. junija amer. film V SVETU KOMEDIJE

28. junija ital. franc. VV film SLADKOSTI SOBOTNEGA VEČERA

1. julija ital. barv. CS film SIEGFRIED

Dovje

27. junija ital. franc. VV film SLADKOSTI SOBOTNEGA VEČERA

28. junija ameriški film V SVETU KOMEDIJE

2. julija ital. barv. CS film SIEGFRIED

Koroška Bela

27. junija francoski film HORACIJ 62

28. junija mehiški barv. film V SLUŽBI PANCA VILJE

29. junija jap. barv. CS film LJUDJE S PLANETA SKRIVNOSTI

Kranjska gora

27. junija mehiški barv. film V SLUŽBI PANCA VILJE

28. junija franc. CS film HORACIJ 62

2. julija jap. barv. CS film LJUDJE S PLANETA SKRIVNOSTI

Ljubno

27. junija amer. barv. film POT OKOLI SVETA V 80 DNEH ob 20. uri

28. junija amer. barv. film POT OKOLI SVETA V 80 DNEH ob 16. uri

Duplica

27. junija ital. barv. CS film BAGDADSKI LOPOV ob 20. uri

28. junija ital. barv. CS film BAGDADSKI LOPOV ob 15., 17. in 19. uri

30. junija franc. barv. film BALET PARIZA ob 18. uri

1. julija franc. barv. film BALET PARIZA ob 20. uri

Radovljica

27. junija amer. barv. film NA DALJNI SEVER GREMO MI ob 20. uri

28. junija amer. barv. film NA DALJNI SEVER GREMO MI ob 17.30 in 20. uri

30. junija amer. film ZLATI CADILLAC — LEPOTICA ob 20. uri

1. julija amer. film ZLATI CADILLAC — LEPOTICA ob 18. in 20. uri

2. julija amer. barv. CS film OBALA ŽELJA ob 20.

3. julija slovenski film TRIGLAVSKE STRMINE ob 20. uri

Humoreska

Dopustniki z Gorenjske, pozor! Vlak za delavce z majhnimi prejemki stoji na slepem tiru. Odhod proti morju po odpravi prejemkov izpod 25.000 dinarjev. Vsem potnikom želimo čim krajše čakanje!

Kličemo potnika, verjetno vodilnega uslužbenca, ki je med plezanjem na stolček izgubil svoj značaj, naj ga dvigne na oddelku za najdene predmete. Opis: spremenljive barve, brez hrbtnic, malo že smrdi.

Posebna objava! Diplomiran študent Francelj Cviligoj, ki je na poti na svoje prvo službeno mesto, naj raje prekine potovanje in se vrne domov. Svetujejo prijatelji iz podjetja »Alpmrha«.

Pravkar je pripeljal posebni vlak s prosvetnimi delavci. Ker o počitniškem regresu v prosveti še ni ne duha ne sluha, vabi uprava postaje vse učitelje, ki nameravajo preživeti svoj dopust v našem kraju, da se pod večer izroče v garderobo na naši postaji. Ležarina zagotovljena nižja od cen privatnih sob! Poseben popust za otroke! Turistične takse ni!

Glas iz zvočnika

Halo, halo! Opozorjamo čakajoče delavce manjših podjetij, da bo izpred postaje vsak čas odpeljal avtobus proti letališču na Brniku, odkoder jih bodo letala Adria-avio prometa prepeljala do njihovih počitniških domov v oblakih. Na svidenje še prihodnje leto!

Cenjene potnike naprošamo, naj se med čakanjem ne približujejo zamreženemu vagonu na stranskem tiru. Notri so zaprta teleta, okužena z izvozno mrzlico.

Pozor, pozor! Ekspres za delavce s srednjimi prejemki bo vsak čas odpeljal proti znanim gorenjskim turističnim središčem. Potniki, vstopite! Svetujemo vam, da pričoč tamkajšnjih gostinskih cen pustite trebuh v naši garderobi. Srečno stanje v vlaklu!

Izgubila se je štiriletna deklica; oblečena je v moder predpasniček z velikim žepom. V žepu ima cele doklade zadnjega meseca! Kdor jo najde, naj ji z dokladami kupi čokolado in jo pripelje staršem v prometno pisarno. Morebitno razliko bomo povrnil!

Upokojenci, pozor! Vlak z novim pokojninskim zakonom prihaja z večletno zamudo na prvi tir. Umaknite se pred razočaranjem!

Spoštovani potniki! Ura je pravkar odbila polnoč in ker je prišla sobota, bo osebje naše postaje po vzgledu nekaterih upravnih služb in občinskih organov nastopilo prosto angleško soboto. Do ponedeljka zjutraj še znajdete, kakor veste in znate! Prijeten vikend vam želi prometnik

VILKO NOVAK

ZANIMIVOSTI

Nekdo lahko z vso pravico vpraša, zakaj je bilo Evropejcem treba toliko časa, da so spoznali stvaritve mehiške umetnosti. Odgovor ni v pomanjkanju umetnosti, ampak v očeh opazovalca. Nesreča za mehiško umetnost je bila v tem, da v času, ko si je Evrope trdo držala klasična tradicija, ni za mehiško še nihče vedel. Umetnost v Mehiki je bila nedvomno prva velika estetska tradicija izven Mediteranskega kroga, ki je spoznala predsodke modernih Evropejcev. Te sta šola in vzgoja spravili na povsem drugo pot in jih je bilo nemogoče prepričati, da bi sprejeli lepoto eksotične umetnosti. Šele kasneje so sprejeli in precenili velika bogastva predzgodovinske Amerike, ki so jih doslej zanemarjali. Občudovali so jih zaradi njihove redkosti in tehnične dovršenosti.

Slika prikazuje del kamna, na katerem je izklesana človeška glava, delo neznanega mehiškega umetnika.

Televizija

SOBOTA — 27. junija

RTV Ljubljana — 19.15 Kaj bo prihodnji teden na sporedu — 19.30 Nenavadni konj champion — film za otroke — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana — 20.30 Cik-cak — RTV Beograd — 20.45 Pri sodniku za prekrške — humoristična oddaja — RTV Ljubljana — 21.45 Dr. Kiladre — 22.50 Poročila

NEDELJA — 28. junija

RTV Zagreb — 9.00 Filmi iz Dysnejevega sveta — RTV Beograd — 10.00 Kmetijska oddaja — Evrovizija — 16.00 Tour de France — kolesarstvo — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.45 Sarajevski atentat — Evrovizija — 21.15 Trofeja sedmih bregov — prenos plavanja iz Rima — RTV Ljubljana — 22.00 Dick Powell vam predstavlja — 22.50 Poročila

PONEDELJEK — 29. junija

RTV Ljubljana — 19.15 TV obzornik — 19.30 S kamero po svetu — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Tedenski športni pregled — RTV Zagreb — 21.00 Propagandna oddaja — RTV Ljubljana — 21.15 Rezerviran čas — 22.15 Včeraj in danes — kulturno zabavna oddaja — 22.30 Poročila

TOREK — 30. junija

Ni sporedal

SREDA — 1. julija

RTV Ljubljana — 18.45 TV obzornik — 19.00 Student in lutke — prenos otroške predstave — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Prenos športnega dogodka — RTV Zagreb — 21.20 Propagandna oddaja — RTV Beograd — 21.35 Reportaža — RTV Zagreb — 22.05 Včeraj, danes, jutri

ČETRTEK — 2. julija

RTV Ljubljana — 19.15 TV obzornik — RTV Beograd —

19.30 Prenos športnega dogodka — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Prenos športnega dogodka — 21.30 Krotka — prenos — RTV Zagreb — 22.35 Včeraj, danes, jutri

PETEK — 3. julija

RTV Ljubljana — 19.15 TV obzornik — 19.30 Naši sončni dnevi — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — 20.45 Celovečerni film — RTV Ljubljana — 22.15 Partizanska pesem — 22.45 Poročila